

Stockholm 2025-09-10

Yttrande över remiss av betänkandet Ökad insyn i politiska processer, SOU 2025:52

Sveriges Arkitekter är ett fackförbund och en intresseorganisation som driver Sveriges arkitekters gemensamma frågor – från studietiden och genom hela yrkeslivet. Vi har cirka 14 000 medlemmar och står upp för arkitekternas arbetsvillkor och driver kårens intressen för att åstadkomma vackra, hållbara och välfungerande livsmiljöer.

Sveriges Arkitekter yttrar sig nedan över betänkandet Ökad insyn i politiska processer (SOU 2025:52), nedan kallat betänkandet.

Sveriges Arkitekter yttrar sig nedan endast över de delar av förslaget som avser ökad insyn kring påverkanskontakter (kap 13) och insyn och samtycke för medlem vid arbetsmarknadsorganisations bidrag till parti (kap 12).

Insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och aktörer som vill påverka beslut (kap 13)

Sveriges Arkitekter delar uppfattningen att den demokratiska processen behöver skyddas och värnas och ser också behovet av en större öppenhet kring politisk påverkan. I takt med en ökad professionalisering av politisk påverkan och mer sårbara samhällseliga institutioner behövs ett förbättrat synliggörande och en större öppenhet för att motverka risker för snedvridet inflytandet över politiken och opinionsbildningen.

Förslaget i betänkandet innebär i korthet att en reglering införs för aktörer som bedriver påverkanskommunikation. Dessa ska anmäla sig för registrering och lämna uppgifter om sin organisation samt löpande tre gånger om året lämna omfattande redogörelser för bedriven påverkanskommunikation.

Sveriges Arkitekter anser att den föreslagna lösningen inte är optimal utan att bevisbördan borde vara den omvända – i stället för påverkansaktörerna borde det vara politikerna som redovisar sina påverkanskontakter. Det är politikerna som ska vara oantastliga och värdiga allmänhetens förtroende och som därför borde agera öppnare. Vi förespråkar därför i stället en modell där ansvaret för rapporteringen åvilar beslutsfattarna.

I avsnitt 13.4 på sidan anför utredning själv de skäl som vi anser väga tyngre för denna lösning.

"En klar fördel med ett system som lägger ansvaret på beslutsfattare är att det inte försvårar för, eller lägger administrativa bördor på, enskilda som vill ta kontakt med makthavare och framföra synpunkter eller lämna information. Ett sådant system innebär också att avgränsningen gällande vem som ska vara redovisningsskyldig och vem som inte ska vara det, inte blir lika svår.

Det är vidare den politiska beslutsfattaren som primärt har ansvar för att utföra sitt uppdrag med integritet och tillse att kontakter med intresseföreträdare sker på ett lämpligt sätt. Utifrån detta framstår det som mer naturligt att den politiska beslutsfattaren har ansvar för att öppet redovisa sina kontakter med olika intresseföreträdare. Det är ju också den politiska beslutsfattaren som drabbas av eventuella konsekvenser om det uppdragas att hemliga kontakter har förekommit, i strid med regelverket." (sid 449)

Vi förordar i stället en modell liknande EU-institutionernas där lobbyisterna registrerar sig som påverkansorganisationer för att få tillgång till politikerna och lokalerna medan det åvilar de politiska institutionerna att registrera politikernas påverkanskontakter.

Vi är positiva till att lagstiftningsåtgärder vidtas men avstyrker den föreslagna lösningen och förordar i stället en modell där ansvaret åvilar beslutsfattarna.

Insyn och samtycke för medlem vid arbetsmarknadsorganisations bidrag till parti (kap 12)

Utredningen lämnar enligt tilläggsdirektiv till utredningen ett förslag om insyn och samtycke för medlem i arbetsmarknadsorganisations bidrag till parti. Förslaget innebär att bidrag från organisationer på arbetsmarknaden till politiska partier ska vara frivilliga för den enskilda medlemmen. Ett förslag som utredningen avråder regeringen från att införa.

Sveriges Arkitekter lämnar inte bidrag till något politiskt parti och har inte heller för avsikt att göra det. Vi avstyrker i stället förslaget av principiella skäl då vi anser att det är föreningsrätten, vår stadga och vår stämma – ytterst våra medlemmar som i demokratisk ordning gemensamt fattar beslut om såväl förbundets ekonomi som verksamhet. Fackförbund har redan enligt rättspraxis att förhålla sig till sitt syfte och beslut som fattas i strid mot det kan förklaras ogiltiga.

Det är olämpligt att införa ett sådant specifikt, märkligt och komplicerat minoritetsskydd. Det kan öppna dörren för fler och mer problematiska inskränkningar av föreningars vedertagna demokratiska beslutsfattande. För att inte tala om den administrativa utmaningen som politiskt beslutade undantagsregler för enskilda medlemmar skulle medföra. Inte heller enskilda partimedlemmar kan gå in och styra över sin andel av medlemsavgiften om de har en annan uppfattning än partiets styrelse- eller stämmobeslut om resursanvändning. Det finns redan en demokratisk ordning för föreningar för att hantera den här typen av frågor.

Utredningen avråder från ett införande av detta förslag och gör bedömningen att det är ovisst om det är förenligt med Europakonventionen.

Vi menar att en rättsutveckling i den föreslagna riktningen underminerar den fackliga förenings- och medlemsdemokratin. Staten bör vara ytterst försiktig med att begränsa och detaljreglera föreningars självbestämmande. Vi avstyrker därför förslaget.

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Margareta Wilhelmsson
Samhällspolitisk chef